

UDC 75.05

**THE ORGANIZATIONAL AND CONTENT DIFFERENCES OF THE PLEIN-AIR
AND THE ART RESIDENCE PROGRAMS IN THE MODERN CONDITIONS**

Nychai Liudmyla, Lecturer, Kyiv National
University of Culture and Arts

The aim of this paper is to analyze the plein-air and the art residence programs and to define their organizational and content differences.

Research methodology. The study has been conducted based on the analysis of recent researches and publications of the Ukrainian and foreign authors: Ukrainian art critics O. Avramenko, A. Gogoleva, A. Chursin, a Spanish researcher Martha Graze and the Russian philosopher A. Shlyakov.

Results. The distinctive features of the art residences are the following: their long-term practice in the context of a particular place; working on the transformation of the environment; impact on cultural policy, which is their most important task (MISSION); occurrence in places with socio-cultural issues with a particular aim to overcome them through the activities and practices of residents; focus on diverse artistic community, local community, society; working with new media of contemporary art sectors through the dialogue and constant transformation.

The common feature of the plein air and art residency is their focus on social action, especially in small towns far from the powerful cultural centers; both of them may aim at the art community. Artists participating in the plein air as well as in the art residence programs share nomadism.

Novelty. The practice of plein airs and creative camps (workshops, symposia) offering good professional conditions for the development of artists working with classical arts is popular in Ukraine. But at the same time a small number of art residences affect the fact that modern media are in poor development.

The practical significance. The materials of this research can be used to rethink the programs of plein airs and to continue to study the impact of the art residences programs on the society.

Key words: plein air, art residence program, new media of the contemporary art, nomadism, transformation.

Надійшла до редакції 22.11.2016 р.

УДК 793.2(043.3)

**СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНОГО ТА НОВІТНЬОГО В ДРАМАТУРГІЇ
ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНИХ СВЯТ
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТА РІЗДВА)**

Бараніченко Поліна Олександрівна, аспірантка,
Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ
polina_a@ukr.net

Досліджено питання традиційного і новітнього в драматургії фольклорно-етнографічних свят на прикладі свята Різдва; охарактеризовано історичні корені походження новорічного свята Різдва. Наголошено на тому, що різдвяні свята генетично ближче до свят грецьких. Елементи українського Різдва та інших обрядів запозичені з грецького культу. Структура різдвяних свят подібна до Сатурналій: і ті, й інші символізують смерть і відродження, кінець одного і початок нового циклу, пов'язані з семантикою поїдання їжі як літургією, причастям, перевдяганням і переминою ролей; головна подія відбувається там, і там відбувалася вночі і тривала тиждень.

Ключові слова: традиція, календарні свята, Різдво, звичаї, обряди.

Постановка проблеми. У сучасній Україні розгортаються процеси державного відродження, відбувається переосмислення світоглядних орієнтацій, формується нова система моральних та естетичних цінностей, заснованих на загальнолюдських засадах: пріоритетові людини та позитивному вимірові її свободи, принципах демократії, плідного співіснування та співробітництва націй і народностей. Плачуться й пропагуються перлини багатівікових народних традицій, зокрема у святково-обрядовій сфері в органічному зв'язку із зростанням національної самосвідомості. Ще починаючи з другої половини ХХ ст., однією з характерних ознак століття для України стала криза, зумовлена змінами у духовній ситуації, і як результат цього – девальвація цінностей, історичне безпам'ятство, зневага до національних традицій і культур. І може саме сьогодні настав час озирнутися назад і визначити пріоритети, на основі яких буде розвиватися сучасний світ далі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасність позначається новим розумінням співвідношення між новітніми та традиційними елементами у соціокультурному розвитку. Праці авторів, присвячені проблемами розвитку сучасної обрядової культури українських свят, можна

визначити за напрямами: аксіологічний (Н. Баранова, Л. Белименко, В. Біляцька, В. Жуковський, О. Пенькова та ін.); культурологічний (С. Безклубенко, Л. Малоока, О. Різник, В. Сапіга, Л. Сорочук та ін.); мистецтвознавчий напрям (В. Осадча, І. Розковшенко, Л. Узунова, Ю. Фесенко, І. Щербина та ін.). Отже, незважаючи на наявність певного наукового доробку з проблеми, можна стверджувати, що питання традиційного та новітнього в драматургії фольклорно-етнографічних свят є актуальним і недостатньо висвітленим у вітчизняному мистецтвознавстві.

Мета статті – висвітлити історичні корені походження новорічного свята Різдва, надати уявлення про традиційне й новітнє в драматургії фольклорно-етнографічних свят, зокрема прослідкувати найпомітніші видозміни та форми презентації прадавнього обряду Різдва, окреслити елементи нового формотворення, котре значною мірою сприяє адаптації естетичного аспекту народних календарних свят у загальній системі сучасної художньої культури України.

Виклад матеріалу дослідження. Зимовий цикл свят неможливо уявити без колядок, вертепу, маланки та щедрувальників. Протягом тисячоліть у пам'яті народу живуть ці давні традиції, передаючи щире бажання самооновлення, наповнюючи багату палітру зимової обрядовості неповторним колоритом місцевих традицій.

Різдвяні свята генетично найближче стоять до свят грецьких, зокрема діонісійських (півторамісячний цикл зимових свят цього періоду був присвячений Діонісу). Давня антична протодрама, трагедія в її первісному значенні, співзвучна українській обрядовій драмі, зокрема – традиціям Святків, колядок і щедринок, коли люди з громади ставали на певний час акторами, виряджались в тварин і водили козу (тварину, пов'язану з Діонісом, оточеним почтом із козлоподібних сатирів, драматичним мистецтвом (трагедія в перекладі означає «пісня козлів»), і жертвоприношенням (єврейський козел відпущення, традиція жертвоприношення козлів і інших тварин перед Великими Діонісіями) по хатах, в кожній з яких був присутній бог-вогнище, бог-образи і бог-дідух, місце перебування духів роду, які приходили в дім на цей час. Сам обряд водіння кози потребує окремої уваги. За свідченнями проф. С. Килимника [3] він полягав у тому, що парубка виряджали козою і водили по хатах, а разом із ним ходив дід-жебрак, циган, жид і лікар (може бути ще козак, лях, урядник, ведмідь). Козу з жартами вводили в господу, вона танцювала, її вихваляли, потім коза падала. Всі кликали лікаря, той приходив, жартував і відмовлявся лікувати здохлу козу.

С. Килимник зауважував, що головним у водінні кози був спів: «Де коза ходить, там жито родить, де коза не буває, там жито вилягає» [3; 32], що підтверджує її зв'язок із плодючістю і вегетацією. В цьому ритуалі, що дійшов до нас, видно і театралізоване жертвоприношення (козу заводять у хату, де вона гине, і беруть за це дари), підсилене образами діда-жебрака (за О. Фрейденберг старість – метафора смерті, так само як і бідність, жебракування) і лікаря (за К. Г. Юнгом цей образ близький до жречеського, шаманічного, пов'язаний з нанесенням ран і зціленням, ритуалом смерті і відродження). В самому образі кози вбачається божество врожаю, що видно з наведеного уривку співів, а боги ці традиційно сприймалися такими, що вмирають і відроджуються (Ярило, Діоніс, Деметра і Персефона). Більш того, трагедія, пісня козлів, хорів ряжених у козлів людей, а потім просто хорів, початкова семантика яких збереглася тільки в назві, – це історія страстей, історія смерті героя і плачу за ним, що оповідалася зі сцени.

Другий популярний різдвяний звичай – обряд Меланки. Перше, на що хотілося б звернути увагу – це сама назва. Корінь «мелан» не питомий для української мови. Назву цю деякі дослідники виводять від дня святої Меланії, котрий святкується 31 грудня (13 січня), але це так само мало що пояснює. В той же час корінь «мелан», тобто «чорний» був однією з характерних ознак хтонічного стану Діоніса. Це наймення носила величезна кількість діонісійських героїв: Мелан, Меланіс, Меланія, Мелантея, Меланіпп, Меланфо, Меланфій і т. п. [2; 83], і всі вони розділяли якості і долю свого бога (тобто його страсну долю).

Українська Меланка – це хлопець, перевдягнений дівчиною, або дівчина, перевдягнена хлопцем, яких возять по хатах і з якими колядують. Перевдягання, травестія, – часта ознака Діоніса, бога, що перевдягався дівчиною, і служителі якого почасті перевдягалися козлами. Що ж до страсної долі Меланки, то знаходимо такі записи: «У містечку Стара Ушиця вистава з «Меланкою» розгорталась за сценарієм, близьким до традиційної «кози». Спочатку «смерть» своєю косою вбивала «Меланку», «дід» плакав і просив у господаря «на ліки». Отримавши гроші, він запрошував «фельшора», який оживлював «Меланку». Все це супроводжувалось жартами, дотепами, багатою пантомімою. За словами інформатора зі Старої Ушиці Кам'янець-Подільського району Хмельницької обл., «Меланку» влаштовували, «щоб люди раділи весь рік, згадуючи про неї» [8; 482]. Перед нами – смерть і воскресіння, притаманні діонісійським героям, і екстатичність як мета дійства. Звичай Меланки яскраво відображений в драмі М. Старицького «Ой не ходи, Грицю та й на вечорниці»

(переробка з Шабельської). Різдвяні ж обряди показано в «Назарі Стодолі» Т. Шевченка, «Різдвяній ночі» М. Старицького (переробка з М. Гоголя), драмі «Вертеп. Різдвяні сцени» В. Іскри та ін.

Структура різдвяних свят подібна до Сатурналії: і ті, й інші символізують смерть і відродження, кінець одного і початок нового циклу, року, і ті, й інші пов'язані з семантикою поїдання їжі як літургією, причастям, перевдяганням і переміною ролей; головна подія і там, і там відбувалася вночі і тривала тиждень. Спільна риса Різдвяних Свят і Великих Діонісій – засівання. Зерна пшениці і злаків кидалися в глядачів вистав на Діонісіях, і їх же кидають досі на Василя юнаки в господарів, розсипаючи по хаті. В обох традиціях ці зерна – залог відродження, нового врожаю і нового життя, і так само зерно – метафора Бога, який вмирає і відроджується, в українській традиції ще посилено тим, що Дідух – сніп із колосся, повного зерна, місце перебування духів пращурів, що його почесно вносять у хату на Різдво, і який отримує шану як божество протягом всіх Свят, аж до святого Василя.

Використання імені Діоніса не є спробою довести, що елементи українського Різдва чи інших обрядів позичені з грецького культу, хоча вони дійсно мають багато спільного. Радше і в грецькій релігії Діоніса, і в українській народній обрядовості закладено одну психічну реальність, один архетип, який, виростаючи на різному ґрунті, все ж набував тих самих або подібних форм, бо вони були найбільш відповідними цьому явищу в людській свідомості, яка, хоч і має національні особливості, все ж працює за логікою і законами загальнолюдськими. Це вегетативне божество сонця, котре циклічно народжується і вмирає і тому обрядовість його пов'язана з культом померлих пращурів, весільними обрядами, народним драматичним дійством, хоровою лірикою (веснянки, весільні пісні, колядки, пісні вулиці), грою і протиборством парубочого і дівочого хорів (обряд «вулиці»), а також театралізованими змаганнями (боротьба «циганів» у структурі Меланки, жартівливі бої в обряді водіння Тополі, Лялі і т. п.), перевдяганням, масками, а також рослинними проявами, зерном у першу чергу, снопом Дідухом-Раєм, святою кашею (кутею) чи хлібом, що був святим за визначенням і особливо святим на Пасху, або коли це був церковний хліб, а також квітами, коли мова йде про дівочу іпостась, весільним гільцем і звичаєм одягати вінки з гілок дерева, квітів чи трав на Березу, Тополю, Лялю і багато інших обрядових постатей, які на певний час стають втіленнями цього бога, як одягали вінки з плюща і лавру на переможців театральних та олімпійських змагань, утверджуючи таким чином їх божественний статус.

Слід зазначити, феномен фольклорної культури у тому, що цей найстарший тип культури зберігся до сьогодні. Зрозуміло, протягом свого історичного «життя», ці традиції не були незмінними, а функціонували в динамічному середовищі соціокультурної сфери, по своєму, по-фольклорному, відбиваючи колізії її розвитку і трансформації, і все ж таки фольклор живе і розвивається тільки в руслі традицій, тільки спираючись на досягнення попередніх поколінь. «Неправильно розуміти під традицією щось косне, відстале, консервативне, – писав О. Різник. – Головна ознака традиції – не косність, а певний ступінь сталості і неодмінно міцність спадкових зв'язків у розвитку. Традиційність є специфічна форма народного життя, культури, побуту, форма його руху. Будь-який фольклорний процес неминуче набуває характеру руху всередині традиції, еволюції та трансформації традиції. На будь-якому відрізьку часу фольклор будь-якого народу становить собою динамічну систему, певний стан традиції. Новоутворення, що при цьому виникають, – це перш за все зсунута і змінена традиція» [8; 487].

Традиційна різдвяно-новорічна обрядовість українців зазнала в радянську добу значних трансформацій, деформацій і втрат. Спроби влади перетворити народне свято в інструмент атеїстичної і соціально-політичної пропаганди – «червону коляду» в 20-ті роки, тотальні заборони 30-50-х років, намагання використати естетичний аспект новорічного обходу для декорування радянських обрядів 60-80-х років мали примусовий характер і не сприяли природному розвитку свята, його адаптації у нових історичних умовах.

Свідомо і підсвідомо національна пам'ять чітко прогнозує подальше життя нації. Насамперед це залежить від самоусвідомлення своєї значущості, цінності своїх надбань. Елементи традиційних свят та обрядів нині широко використовуються у роботах професійних та самодіяльних митців, і активно входять у систему сучасної культури. Після 1990 р. за рішенням Верховної Ради України офіційними святами проголошені Різдво, Великдень, Зелені свята. В умовах сьогоднішнього накопичується досвід проведення таких масових свят, як Новий рік, Меланки, Водохреща, Проводи зими (Масляна), Івана Купала, обжинки та ін.

Розглядаючи проблему збереження традиційних свят та обрядів, зрозумілим є звернення до вітчизняного фольклору, у якому знайшли відображення різні прояви життєдіяльності людини, її матеріальні й духовні потреби, історичне буття, соціальні відносини, характерні реалії сімейного і громадського побуту, вірування, естетичні ідеали, людські переживання і настрої.

На початку XXI ст., в умовах глобалізації та стрімкого входження України до цивілізаційного співтовариства європейських держав, у країні зберігаються осередки автентичного функціонування фольклорних народнопісенних й інструментальних традицій. Це показник того, що народні традиції настільки давні і важливі для українського народу, що їх неможливо викоринити за короткий (в загально-історичному контексті) термін.

За приклад можна взяти тернопільське культурно-просвітницьке товариство «Вертеп». Для учасників цього товариства фольклор є не реконструктивним матеріалом, а основою духовного життя. Так, всі учасники товариства справляють весілля за традиційним обрядом; молода повинна зробити собі весільне вбрання власноруч! Бо лиш у таких випадках можна зрозуміти символічне, духовне значення цієї обрядодії. І вже підрастає молоде покоління «вертеп'ят» [5; 7].

У Черкаській обл., на основі зимових традиційних свят і обрядів було створено дійство на фольклорній основі під назвою «Три празника в гості», об'єднуючи в собі такі свята як Різдво, Меланки і Василя, Водохреща. Це дійство здійснили зразковий ансамбль танцю «Барвінок» Канівського РБК та група викладачів і студентів Канівського училища культури. Особливо значущим є те, що колядки, щедрівки, використанні в цьому дійстві, записані режисером Л. Ковалем у селах Тальнівщині, Маньківщині.

В українському заповіднику «Софія Київська» на різдвяні свята відбувається цікава вистава «Ніч перед Різдвом». Театралізоване дійство поставлено за мотивами однойменної повісті талановитого письменника М. Гоголя. Упродовж декількох років різдвяна комедійна казка користується незмінним успіхом не лише серед дітей, а й дорослих. Вистава майстерно подається у виконанні театру «Маскам Рад», який успішно виступає як в Україні, так і в інших країнах світу. Упродовж декількох років різдвяна комедійна казка за мотивами повісті Гоголя користується неабияким успіхом не лише серед дітей, а й серед дорослих. Майстерне подання вистави «Ніч перед Різдвом» театром «Маскам Рад» відоме як в Україні, так і за її межами. Театральна труппа «Маскам Рад» намагається зберегти оригінальну мову письменника, передати атмосферу та святковий дух стародавніх, традиційних зимових свят, які святкували в Україні ще на початку XX ст.

«Різдвяна історія з Тіною Кароль» – унікальний кінопроект, що розповідає про багатотомові традиції і духовні цінності. В ньому забуті автентичні українські колядки та щедрівки набули сучасного звучання в незвичайних постановках та приголомшливих історичних декораціях.

За сюжетом казки Т. Кароль виступає в ролі матері, берегині українських традицій, яка напередодні Різдва розповідає своєму сину історію про вічні цінності, про боротьбу добра і зла, світла і п'ятми. Роль сина грає 7-річний хлопчик, переможець «Маленьких гігантів» Є. Лебедин. Герої переносяться в казковий світ Різдва, поза часом і простором, де з'єдналися минуле і сьогодення, де любов – вічна, чудеса – реальні, а добро незмінно перемагає зло, що ніколи не спить. Це казкова історія про те, що темрява завжди десь поруч, але вибір істинного шляху залежить від кожного з нас, головне – відкрити свою душу назустріч світлу і зберегти в серці віру. Адже перемога добра в душі навіть однієї людини здатна змінити цілий світ. Казкові розповіді плавно перетікають у музичні номери – стародавні українські колядки та щедрівки вперше звучать у сучасних аранжуваннях, не втративши своєї автентичності у виконанні Т. Кароль. У кожен пісню команда проекту вдихнула нове життя за допомогою унікальних постановок та спецефектів.

Знаковою мелодією казки стала композиція «Щедрик» у новому несподіваному звучанні, яку співачка виконала спільно з всевітньо відомим дитячим хором «Щедрик». Атмосфера казкового Різдва у фільмі передана за допомогою складних декорацій і унікальних костюмів, створених для фільму кращими українськими дизайнерами. Зйомки музичного фільму відбувалися на території Національного заповідника «Софія Київська».

Варто зазначити, що це перші масштабні кінознімання на території святині за роки незалежності України.

У процесі збереження традиційної культури, фольклору відіграють велику роль і окремі особистості, які зберігають у пам'яті значний репертуар народних пісень, легенд, переказів і вміють майстерно їх донести до аудиторії. Унікальною у цьому відношенні є творчість Н. Матвієнко, солістки Державного заслуженого народного академічного хору ім. Г. Верьовки, яка вже майже три десятиліття є візитівкою української нації на міжнародній арені. І представлена нею у Палаці України програма «Золотий камінь посіємо» – акція не лише мистецької, але громадянської ваги, нагадування про нашу духовність. Назву «Золотий камінь посіємо» автори запозичили із записаної на Львівщині старовинної колядки, де власне, «золотий пісок», «золотий камінь» асоціюється з добром, людською теплотою, чуйністю, співчуттям. Створений письменницею С. Майданською як широке епічне полотно, народнопісенний літопис, що веде свій початок із прадавніх часів, продовжує творитися

сьогодні. У цій композиції послідовно відбито дух, настрої кожної історичної доби у житті України – язичництво, часи князівства, козаччина, сучасність.

Вдалою експериментальною формою популяризації фольклорно-етнографічних свят стала постановка в Центрі сучасного мистецтва «Дах» (м. Київ) фольклорної вистави «В пошуках втраченого часу... Життя» – спільного проекту режисера В. Троїцького та фольклорного ансамблю «Божищі» (кер. І. Фетисов). Вистава викликала неабиякий інтерес глядачів і преси, здобувши дві театральні премії. Особливістю вистави, окрім залучення народних пісень та обрядів, стало використання в якості драматургічного тексту життєвих історій та розповідей селян, записаних у фольклорних експедиціях.

Львівським International New Symphony Orchestra під керівництвом швейцарського диригента Г. Матеса спільно з композитором та аранжувальником Ю. Саєнком і «Студією Лева» приготували новий проект Львівської опери «Різдвяні фантазії». У програмі сюїта на колядкові теми, створена Ю. Саєнком. У першому відділі концерту-дійства (режисер – Л. Бонковська), виступили з відповідною різдвяною програмою хорова капела «Дударик» і Н. Половинка, група «Дивні» та квартет «Класік Модерн», а також співачка О. Мочерад і модерн-балет «Стелз». Хоч ідея перенести фольклорні інтонації пісень зимового циклу в професійну творчість для української музики аж ніяк не нова, автор і продюсери «Різдвяних фантазій» вважають свій проект унікальним, тому що він повністю побудований на традиційних різдвяних мелодіях. Разом із симфонічним оркестром лунали автентичні інструменти, зокрема найхарактерніші з них – дримба та дуда (коза, волинка).

Фестиваль «Спалах Різдвяної зірки 2016» – традиційна театралізована хода, основна ідея якої полягає у відродженні традиції ручного виготовлення великих святкових зірок. Він є однією з найгарніших традицій міста. Свято починається з музею народної архітектури та побуту, де гості відразу потрапляють в атмосферу давнього українського села, де старі хатини сповнені родинного затишку, де в колі близьких лунає дзвінка колядка в мерехтінні різдвяних зірок. Під час проведення фестивалю відроджують стару традицію колядувати від будинку до будинку. Усі, хто братиме участь у дійстві, потраплять до атмосфери сімейного тепла, різдвяного дива, де лунає дзвінке колядування у сяйві мерехтливих ліхтариків, де розгортається ярмарок, на якому щедро пригощають традиційними стравами: медовою кутею, пампушками, ароматним узваром та львівськими солодощами. В рамках фестивалю буде проходити програма «У родинному колі», яка передбачає: святкова хода українських Різдвяних зірок; колядування творчих колективів; виступи вертепів; зимові ігри; конкурси, українські забави і традиційні народні танці; каток та гірка для катання на санчатах; смачні пампушки і теплий чай.

Величезну роль у збереженні та популяризації традиційних свят та обрядів в Києві, та в Україні загалом, стало захоплення традиційною культурою лідера рок-групи «Воплі Відоплясова» О. Скрипки. Його смілива ідея поєднати в одному культурному просторі реконструктивні фольклористичні гурти та рок-групи, що працюють з українським фольклорним матеріалом (насамперед «ВВ», «Мандри», «Карпатіанс»), привернула прихильників цих груп до знайомства з сільським фольклором. З ініціативи Скрипки протягом року в Києві відбувалися «Вечорниці», що вилилися у дводенний міжнародний етно-фестиваль «Країна мрій» за участю автентичних колективів, фольклористичних ансамблів та гуртів, що працюють у стилі «world music». Цьому фестивалю повністю вдалося уникнути проблеми «зал-сцена», оскільки виступи фольклорних колективів відбулися у невимушеній обстановці, в діалозі з глядачем.

Висновки. Таким чином, сьогодні традиційні різдвяно-новорічні звичаї та обряди українців активно відроджуються у своїх природних формах, відображаючи цінності національної духовної культури, регіональну й локальну своєрідність народного мистецтва. Фольклористичний рух в Україні сьогодення – розгалужене явище і у сучасному музично-етнографічному фольклористичному русі визначилося два напрями. Перший створюють фахівці-фольклористи та етнографи, що професійно досліджують сільську традиційну культуру та намагаються відтворити її у творчих реконструкціях. Другий напрям формують любителі народної пісні, танцю, рукоділля, які не займалися науковими дослідженням традицій і для яких відтворення тієї ж пісні чи танцю є не реконструкцією, а власним творчим актом. У результаті, якщо творчий продукт представників першого напрямку «автентичніший» до першоджерела за формою, то творчий продукт представників другого напрямку – «автентичніший» до першоджерела за духом (енергією).

Список використаної літератури

1. *Антипова І.* Драма і обряд: взаємодія (на матеріалі української драматургії кінця XIX – початку XX століття) / І. Антипова // Літературознавчі обрії. – 2008. – Вип. 17. – С. 162-169.

2. **Жайворонок В. В.** Знаки української етнокультури : слов.-довід. / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
3. **Килимник С.** Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : в 3 кн. / С. Килимник. – Факс. вид. – К. : Обереги, 1994 – Кн. 1, т. 1. Зимовий цикл. т. 2. Весняний цикл. – 1994. – 400 с.
4. **Ліманська О. В.** Календарне свято як складова української обрядової культури : автореф. дис. ... канд. мистецтв. : 26.00.01 – теорія та історія культури / О. В. Ліманська. – К. : КНУКіМ, 2006. – 19 с.
5. **Ліманська О. В.** Свято у системі цінностей сучасної культури / О. В. Ліманська. // Вісник ХДАДМ : зб. наук. ст. / за ред. В. Я. Даниленка. – Харків : ХДАДМ, 2003. – № 3. – С. 3-12.
6. **Малоока Л. В.** Історична еволюція масових свят українців : автореф. дис. ... канд. істор. наук : 17.00.01 – теорія та історія культури / Л. В. Малоока. – К., 2005. – 19 с.
7. **Різдяне дійство** : сценарій свята, розробл. наук.-освіт. відділом екскурс.-мас. роботи / Архів Нац. істор.-етнограф. заповідника «Переяслав». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 11 с.
8. **Різник О.** Обряди і свята / О. Різник, О. Грищенко // Нариси української популярної культури. – К. : УЦКД, 1998. – С. 481-501.
9. **Сосенко К.** Різдво-Коляда і Щедрий вечір : культуролог. оповідь / К. Сосенко. – К. : Укр. письменник, 1994. – 286 с.
10. **Шумада Н. С.** Фольклор / Н. С. Шумада // Історія української культури : в 5 т. / передм. М. Г. Жулинського. – К. : Наук. думка, 2011. – Т. 5, кн. 1. – С. 305–354.

References

1. **Antipova I.** Drama i obriad: vzaiemodiiia (na materialii ukrainskoi dramaturhii kintsia KhKh – pochatku KhKh stolittia) / Iryna Antypova //Literaturoznachni obrii. – 2008. – Vyp. 17. – S. 162-169.
2. **Zhaivoronok V. V.** Znaky ukrainskoi etnokultury : slov.-dovid. / V. V. Zhaivoronok. – K. : Dovira, 2006. – 703 s.
3. **Kylymnyk S.** Ukrainyky rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittleni : u 3 kn., 6 t. / S. Kylymnyk. – Faks. vyd. – K. : Oberehy, 1994 – Kn. 1, t. 1. Zymovyi tsykl, T. 2. Vesnianyi tsykl. – 1994. – 400 s.
4. **Limanska O. V.** Kalendarne sviato yak skladova ukrainskoi obriadovoi kultury : avtoref. dys. ... kand. mystetstv. : 26.00.01 – teoriia ta istoriia kultury / O. V. Limanska. – K. : KNUKiM, 2006. – 19 s.
5. **Limanska O. V.** Sviato u systemi tsinnosti suchasnoi kultury / O. V. Limanska // Visnyk KhDADM : zb. nauk. st. / za red. V. Ya Danylenka. – Kharkiv : KhDADM, 2003. – № 3. – S. 3-12.
6. **Malooka L. V.** Istorychna evoliutsiia masovykh sviat ukraintsiv : avtoref. dys... kand. istor. nauk : 17.00.01 – teoriia ta istoriia kultury / L. V. Malooka. – K., 2005. – 19 s.
7. **Rizdviane diistvo** : stsenarii sviata, rozroblenyi naukovy-osvitnim viddilom ekskursiino-masovoi roboty / Arkhiv Nats. istorych/-etnohrafich. zapovidnyka «Pereiaslav». – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2012. – 11 s.
8. **Riznyk O.** Obriady i sviata / O. Riznyk, O Hryshchenko. // Narysy ukrainskoi populiarnoi kultury. – K. : UTsKD, 1998. – S. 481-501.
9. **Sosenko K.** Rizdvo-Koliada i Shchedryi vechir : kulturolohich. opovid / K. Sosenko. – K. : Ukr. pysmennyk, 1994. – 286 s.
10. **Shumada N. S.** Fol'klor / N. S. Shumada // Istoryia ukrayins'koyi kul'tury : v 5 t. / peredm. M. H. Zhulyn'skoho. – K. : Nauk. dumka, 2011. – T. 5, kn. 1. – S. 305–354.

СИНТЕЗ ТРАДИЦІОННОГО І НОВАТОРСТВА В ДРАМАТУРГІЇ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧЕСКИХ ПРАЗДНИКОВ (НА ПРИМЕРЕ РОЖДЕСТВА)

Бараниченко Полина Александровна, аспирантка, Киевский
национальный университет культуры и искусств, г. Киев

Исследованы вопросы традиционного и нового в драматургии фольклорно-этнографических праздников в условиях возрождения духовности общества на примере праздника Рождества. Охарактеризованы исторические корни происхождения этого праздника. Акцентируется на том, что рождественские праздники генетически ближе греческим. Элементы украинского Рождества и других обрядов заимствованы из греческого культа. Структура рождественских праздников подобна Сатурналиям: и те, и другие символизируют смерть и возрождение, конец одного и начало нового цикла, года, и те, и другие связаны с семантикой поедания пищи как литургией, причастием, переодеванием и изменением ролей, главная событийность и там, и там происходила ночью и продолжалась неделю.

Ключевые слова: традиция, календарные праздники, Рождество, обычаи, обряды.

THE SYNTHESIS OF TRADITION AND INNOVATION IN THE FOLK AND ETHNOGRAPHIC HOLIDAYS DRAMA (ON THE BASIS OF THE CHRISTMAS HOLIDAYS)

Baranichenko Polina, Postgraduate student, Kyiv
National University of Culture and Arts

The problems of the tradition and innovation in the folk and ethnographic holidays drama in the conditions of the spiritual revival of the society on the basis of the Christmas holidays are studied. The historical roots of the origin of the

Christmas holidays are described. The author underlines that the Christmas holidays are genetically closer to the Greek holidays. The elements of Ukrainian Christmas and other rituals are borrowed from the Greek cult. The structure of the Christmas holidays is similar to Saturnalia: they both symbolize death and rebirth, the end of the one cycle and the beginning of a new one, they both are connected with the semantics of eating food, liturgy, communion, dressing and changing roles, the main events take place at night and last for a week.

Key words: tradition, calendar holidays, Christmas, customs, rituals.

UDC 793.2(043.3)

THE SYNTHESIS OF TRADITION AND INNOVATION IN THE FOLK AND ETHNOGRAPHIC HOLIDAYS DRAMA (ON THE BASIS OF THE CHRISTMAS HOLIDAYS)

Baranichenko Polina, Postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts

The aim of this paper is to study the problems of the tradition and innovation in the folk and ethnographic holidays drama in the conditions of the spiritual revival of the Ukrainian society on the basis of the Christmas holidays.

Research methodology. Ten major publications on the subject (books, scientific journal articles) have been reviewed.

Results. The scientists' theoretical and methodological works on this question are considered. The historical roots of the origin of a new-year holiday of Christmas are described. The attention is focused on the fact that the Christmas holidays are genetically closer to the Greek holidays. The elements of Ukrainian Christmas and other rituals are borrowed from the Greek cult. The structure of the Christmas holidays is similar to Saturnalia: they both symbolize death and rebirth, the end of the one cycle and the beginning of a new one, they both are connected with the semantics of eating food, liturgy, communion, dressing and changing roles, the main events take place at night and last for a week.

Scientific novelty. Today the traditional Ukrainian Christmas-New-Year customs and ceremonies actively regenerate in the true forms, reflecting the values of national spiritual culture, regional and local originality of folk art.

The practical significance. Paying attention to the most noticeable modifications and forms of presentation of Christmas ancient ceremony, the author exposes the elements of new forms that assist adaptation of folk calendar holidays aesthetic aspect in the general system of Ukraine's modern artistic culture.

Key words: tradition, calendar holidays, Christmas holidays, manners, rituals.

Надійшла до редакції 22.10.2016 р.

УДК 391.2(477.82)

ТРАДИЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ЕТНІЧНОГО СВЯТКОВОГО КОСТЮМУ ВОЛИНІ

Кравчук Олена Миколаївна, аспірантка, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
olena.kravchuk@i.ua

Наведено огляд публікацій, у яких досліджено питання формування етнічного українського костюму у мистецько-історичному аспекті. Йдеться про вивчення і систематизацію традицій становлення етнічного святкового костюму Волині. Проаналізовано проблеми теорії етнічності у постмодерному дискурсі. Виявлено, що традиційному північноволинському жіночому святковому вбранню властиві спокійні фарби, що відбивають ніжність природи Волинського Полісся, а яскравість притаманна традиційному південноволинському жіночому святковому одягу. Висвітлено, що цей тип вбрання має споріднені риси, передусім у вишивці, з традиційним жіночим святковим одягом сусідніх західнослов'янських народів.

Ключові слова: етнічний святковий костюм, декоративно-прикладне мистецтво, етнічні символи, Волині, традиційний жіночий одяг Волині.

Постановка проблеми. У науковому дискурсі сучасної мистецтвознавчої науки особливе місце посідає проблема формування та становлення українського етнічного костюму, особливо святкового вбрання Волині, оскільки еволюцію тих чи інших модних напрямів, зародження і розвиток різних модних тенденцій, неможливо уявити без впливу етнічної ідентичності.

Етнотдизайн сьогодні є важливою складовою сучасної української культури, де поєднуються прадавні народні традиції з сучасними технологіями. Етно-стиль залишається завжди актуальним і прихильно сприймається на модних показах. Вбрання з національними елементами може підкреслити вишуканий смак і виявити патріотичні почуття. Упродовж віків етнічний дизайн вбрання України формувався у двох основних формах: як домашні ремесла та організовані виробництва – промисли, пов'язані з ринком. На їх розвиток впливали природні умови України, наявність сировини, вигідне торговельне та географічне розташування. Зазначені форми розвитку етнічного дизайну йшли паралельно,